

В особистісних думках студентів усіх світоглядних груп чітко простежується домінування політичних мотивів над іншими варіантами відповідей. На нашу думку, вони розігріті Президентськими перегонами 2004 року, що збіглися з часом проведення нашого дослідження. Наведемо найбільш поширені з них: „Невтручання Церкви у справи держави. Щоб держава не одержавлювала віру. Заборона УПЦ МП, як такої, що загрожує національним інтересам України. Церква не повинна втручатися в політичне життя держави, а притримуватися нейтральної думки, в церкві не допустимо займатися політикою. Щоб держава не використовувала Церкву в своїх політичних цілях”.

Майже четверта частина (24,8%) студентів протестантських духовних навчальних закладів акцентують увагу на проблемі підтримки державою саме їх релігійної організації. Ця думку простежується у відповідях і на відкриті питання: „В підтримці державою не лише традиційних церков. Забезпечення на практиці рівних можливостей усіх конфесій. В рівності релігії перед законом. Щоб в державі не дуже акцентувалася увага на православній вірі. В не підтриманні однієї гілки християнства. В підтримці державою всіх конфесій. Зацікавленість держави у християнстві. Взаємодії Церкви і держави. Удосконалення законодавчої бази”.

Значна увага студентської молоді приділена проблемі співпраці держави та церкви в соціальній сфері функціонування суспільства: „Розширення впливу церкви на суспільство. У більшій підтримці благодійних фондів, місій. Потрібна співпраця в плані „Біблію у кожну родину”. Взаємна співпраця в допомозі нарко- та алко-залежним. в фінансовій підтримці діяльності Церкви. Церква повинна впливати на всі сфери життя держави”.

Відтак, сьогодні в площині державно-церковних відносин існують складні, гострі та неоднозначні проблеми, що стосуються питань толерантизації міжконфесійних відносин, невтручання держави у справи Церкви, політизації релігійного життя та ряд інших. Зауважимо, що сучасне молоде покоління чітко бачить означені суперечності, аналізує їх та пропонує свої шляхи вирішення ситуації, що склалася.

М. Васін*

Держава ускладнює реєстрацію релігійних організацій.

(Коментар до проекту Закону України “Про внесення змін до статті 3 Закону України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців” №4389-І)

З чого все почалося ? Закон України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців” №755-IV, який вступив у силу 1 липня 2004 року, створив багато проблем на практиці у процедурі набуття неприбутковими організаціями статусу юридичної особи, які виникли в наслідок його неузгодження із положеннями Законів України “Про об’єднання громадян”, “Про свободу совісті та релігійні організації”, “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності” та інших. Так, Законом України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців” (далі – Закон) передбачено окрему процедуру державної реєстрації всіх юридичних осіб, незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування, які повинні звертатися з відповідними документами до державного реєстратора. Зокрема, ці положення торкаються і релігійних організацій, незважаючи на те, що для них передбачена спеціальна процедура реєстрації статутів (положень), а саме – державним органом України у справах релігій та Радою Міністрів АР Крим, обласними, Київською і Севастопольською міськими державними адміністраціями, відповідно до якої релігійні організації отримують статус юридичної особи.

Проблеми, які виникли із новим Законом. Набуття чинності новим Законом створило низку проблем, які вже тривалий час виникають на практиці під час державної реєстрації (легалізації) неприбуткових організацій, найбільш важливими серед яких є наступні:

— **запровадження “подвійної” процедури реєстрації** для неприбуткових організацій, що значно ускладнює для них процедуру отримання статусу юридичної особи;

— **збільшення терміну реєстрації** неприбуткових організацій, оскільки засновникам необхідно буде звертатись до двох інстанцій та готувати два пакети документів для проходження процедури державної реєстрації;

— **оплатність процедури реєстрації** неприбуткових організацій у державного реєстратора, через що законопроектом створюється ситуація, при якій за державну реєстрацію засновники громадських і благодійних організацій зобов’язані платити двічі, сплачувати загальний внесок у розмірі 340 гривень, а релігійних організацій і молодіжних громадських організацій – 170 гривень, що має суттєве значення для

* *Експерт із правових питань Інституту релігійної свободи, магістр права. (друкується за: risu.org.ua).*

можливості громадян вільно користуватись правом свободи асоціацій і розбудови громадянського суспільства;

— **ускладнення процедури внесення змін до статутів (положень)** неприбуткових організацій у зв'язку з необхідністю “подвійної” державної реєстрації таких змін.

Таким чином, новий Закон фактично передбачав “подвійну” реєстрацію неприбуткових організацій, діяльність яких регулюється спеціальними законами, та призвів до виникнення вищезазначених проблем, що є суттєвою перешкодою для діяльності цих організацій.

Законотворчі пошуки рішення. Виходячи з потреби пошуку виходу із існуючої ситуації, до Верховної Ради України було внесено кілька законопроектів, які пропонували різні альтернативні шляхи вирішення правової колізії, яка виникла між новим Законом та вже діючими спеціальними законами, що регулюють діяльність неприбуткових організацій.

Проект Закону України «Про внесення змін до статті 3 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців"» (реєстр. №4389-1 від 3 червня 2004 р., автор – колишній народний депутат України Мусяка В.Л.) було подано на розгляд парламенту з метою усунення правової колізії, яка виникла з моменту набуття чинності новим Законом, та її негативних наслідків. На відміну від альтернативного законопроекту №7250, який передбачав закріплення “подвійної” реєстрації неприбуткових організацій, законопроект №4389-1 пропонував вирішення проблеми неузгодженості законодавства шляхом повернення до існуючої раніше процедури державної реєстрації (легалізації) неприбуткових організацій. Законопроектом визначалось, що ті установи й організації, для яких спеціальним законом передбачено особливий порядок набуття статусу юридичні особи, отримують цей статус з моменту їх державної реєстрації (легалізації) у порядку, встановленому таким законом. Відповідно до пропонованих цим проектом змін, статuti (положення) релігійних організацій повинні були реєструватись у порядку, який встановлено Законом України “Про свободу совісті та релігійні організації”. Тобто релігійні організації набувають статусу юридичної особи з моменту реєстрації їх статутів (положень), як це і було до набуття чинності нового Закону.

Виходячи з цього, законопроектом №4389-1 були запропоновані зміни, які вирішували основні проблеми – правову колізію нормативних актів та скасування “подвійної” реєстрації неприбуткових організацій (професійних і творчих спілок, релігійних організацій, адвокатських об'єднань, благодійних і громадських організацій, тощо). Виходячи з цього і враховуючи клопотання громадських і релігійних організацій, концепція змін цього законопроекту була підтримана депутатами, в результаті чого він був прийнятий Верховною Радою України у першому читанні за основу на пленарному засіданні від 4 жостня 2005 р.

Сюрприз до другого читання. Дослідивши Таблицю поправок до законопроекту №4389-1, підготовлену до другого читання членами Комітету з питань промислової політики і підприємництва, можна зробити висновок, що його нова редакція прямо протилежна тій концепції, яка була підтримана депутатами у попередній редакції до першого читання. Серед наведених поправок в основному було враховано виключно пропозиції народного депутата України, радника Президента України Ксенії Ляпіної. Зокрема, редакція законопроекту №4389-1 до другого читання, яка була схвалена депутатами в цілому як Закон, містить наступні суттєві недоліки:

1) не ліквідується правова колізія між новим Законом та діючим спеціальним Законом України “Про свободу совісті та релігійні організації”, оскільки останній визначає момент набуття релігійними організаціями статусу юридичної особи з моменту реєстрації їх статутів (положень) у відповідних державних органах. Невирішеність цієї правової колізії у законодавчому порядку призвело до ускладнення порядку реєстрації релігійних організацій та можливості зловживань у його реалізації на місцях;

2) запропонований механізм державної реєстрації (легалізації) неприбуткових організацій не вирішує проблеми “подвійної” реєстрації релігійних організацій. Відтак залишаються невирішеними всі вищезгадані проблеми, які виникли з моменту прийняття нового Закону;

3) у новій редакції наявні суттєві юридико-технічні помилки, які створюють нову правову колізію, а саме – Міністерство юстиції України до цього часу не здійснювало державну реєстрацію релігійних організацій. Але у пункті 4 статті 3 тексту законопроекту до другого читання зазначено, що саме Мінюст буде проводити реєстрацію релігійних організацій та видавати свідоцтво про державну реєстрацію, оформлене державним реєстратором. Однак відповідно до статті 14 Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації” статuti (положення) релігійних організацій реєструються державним органом у справах релігій, Радою міністрів АР Крим, обласними, Київською і Севастопольською міськими державними адміністраціями;

4) нова редакція законопроекту не відповідає потребам суспільства і, поряд із створенням сприятливих умов для підприємницької діяльності, завдає великої шкоди для духовно-соціальної діяльності

релігійних організацій. Поправки, що враховані у редакції до другого читання і схвалені депутатами, не вирішують існуючих проблем, повністю позбавляють законопроект сенсу і не відповідають громадській думці, зокрема, зверненню Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій від 24 червня 2005 року.

Таким чином, до другого читання законопроект №4389-1 був представлений у редакції, яка повністю нехтує інтересами релігійних організацій, ускладнюючи процедуру набуття ними статусу юридичної особи та створюючи нову правову колізію. Тепер є незрозумілим те, у якому порядку релігійні організації набуватимуть статус юридичної особи і до якого органу треба звертатись – чи до органів, передбачених статтею 14 Закону України “Про свободу совісті та релігійні організації”, а чи ж до Міністерства юстиції України, яке несподівано отримало повноваження реєстрації релігійних організацій відповідно до пункту 4 статті 3 Закону України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців” (у схваленій редакції від 22 грудня 2005 р.).

З огляду на це, виглядає дивною позиція радника Президента України Ксенії Ляпіної та Головного юридичного управління Верховної Ради України, які без зауважень підтримали нову редакцію законопроекту. Це свідчить про зневажливе відношення до думки Церков і релігійних організацій у вирішенні зазначених проблем, оскільки з прийняттям цих поправок Верховною Радою України на пленарному засіданні від 22 грудня 2005 року були створені ще гірші умови для діяльності релігійних організацій навіть ніж ті, які існували до їх прийняття.

Висновок . Схвалені законодавчі зміни не вирішують правової колізії між Законом України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців” та Законом України “Про свободу совісті та релігійні організації”, для релігійних організацій залишається проблема “подвійної” реєстрації та виникає нова правова колізія, що не враховує громадської думки і потреб суспільства. Вирішуючи питання про необхідність впровадження принципу “єдиного вікна” та спрощення реєстраційних процедур для підприємців, держава не повинна створювати перешкод для діяльності релігійних організацій, які є на боку, й більш соціально-активними інституціями і потребують державного захисту. Залишається сподіватись, що Президент України накладе вето на прийнятий Верховною Радою України Закон України «Про внесення змін до статті 3 Закону України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців”» і рекомендуватиме парламентарям врахувати думку Церков і релігійних організацій.

*В. Агеев **

Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації" 1991 року з точки зору індивіда та малих релігійних організацій

Обраний Україною курс на входження в європейське співтовариство потребує приведення вітчизняного законодавства із всіма його пострадянськими казусами у відповідність з нормами європейського права. Попри те, що Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації" вважається одним з найдемократичніших у світі, спробуємо критично проаналізувати його з точки зору релігійної (не обов'язково віруючої) людини та невеликих релігійних об'єднань.

Перше, що кидається у вічі після прочитання закону та ознайомлення з механізмами там наявної імплементації, його надзвичайна забюрократизованість. Закон явно спрямовано не на віруючого індивіда, а на юридично оформлені (через складну і нудну процедуру) організації. В питанні формулювань його положень автори виявилися надзвичайно абстрактними. Конкретного в ньому не сказано майже нічого, а для зменшення клопоту з релігійними утвореннями, держслужбовцями, все, що стосується релігійності, зводиться до індукції церковних громад до рівня звичайних юридичних організацій, ігноруючи при цьому незареєстровані організації та індивіда, релігійну особу як таку – найменшого і основного (з точки зору ліберальних, демократичних цінностей) носія релігійності.

З незрозумілих причин Закон обмежує форми, в яких можуть існувати релігійні організації. Якщо великим церквам з розгалуженою організацією і зручно будувати свої стосунки за принципом держава-юридична особа (хоча зводячи церкву до такого статусу в своїх очах, держава принижує водночас саму себе, відмовляючись бачити в церкві провідника духовності, організацію, яка робить людей і світ кращими), то це може не бути зручно дрібним за кількістю прихожан організаціям. Європейські моделі державно-церковних відносин часто відмовляються від побудови таких складних стосунків.

Закон також обмежує мінімальну кількість засновників організації до десяти. Незрозуміло, чому обрана саме ця цифра? Мабуть з міркувань нацбезпеки, однак для створення місцевого релігійного об'єднання, особливо для вихідців з віддалених країн, навіть ця цифра буде завеликою. Саме тому ця норма

**Аспірант Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України*